

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

№8(1)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 114 sahifa,
3-avgust, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oğlu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Sun'iy intellekt muhitida o'sib kelayotgan Alfa avlodining shaxsiy va psixik rivojlanishi	10
Jo'rayeva Dिल्фуза Abdug'aniyevna	
Teng yonli uchburchak xossalari va kesmaning o'rta perpendikulyari xossalardan foydalangan holda masalalar yechish	13
Namozov Diyorbek Baxtiyor o'g'li	
Xiva xonligining siyosiy boshqaruv modeli: Buxoro va Qo'qon xonliklari bilan qiyosiy tahlili.....	17
Mutallibjonov Boburmirzo	
Boshlang'ich sinfda informatika fanini o'qitish metodikasi	26
Nosirova Feruza Baxadir qizi	
Funksional savodxonlik asosida bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarini professional rivojlantirishning strukturaviy-faoliyatli modeli.....	30
Gafurova Mahfuza Abbasovna	
Mutafakkirlar asarlarida bolalar faolligini shakllantirishda o'yinlardan foydalanishning yoritilishi	35
Ravshanova Uldona Narziboyevna	
Ijtimoiy-madaniy qadriyatlar variatsiyasi sharoitida talabalarda kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish mazmuni	39
Vorisova Barnoxon Olimjon qizi	
Huquqiy ta'lim va huquqiy tarbiya integratsiyasi orqali yoshlar orasida huquqbuzarliklarning oldini olish	43
Habibjonov Izzatbek Dilshodjon o'g'li	
Bo'lajak o'qituvchilarning tanqidiy va refleksiv tafakkurini rivojlantirishda antirfragil yondashuvning o'rni.....	51
G'ulomjonova Ziyodaxon A'zamjon qizi	
Badiy adabiyotning yoshlar tarbiyasidagi didaktik imkoniyatlari	57
Irisboyeva Xotiraxon Utbasarovna	
Talabalarining o'quv amaliyoti jarayonida kasbiy mobilligini rivojlantirishda dual ta'limga asoslangan metodikani takomillashtirish	61
G'ofurov To'liqinjon	
Didactic Opportunities of Content and Language Integrated Learning (CLIL) Technology in English Language Teaching	67
Ismailova Aziza Dilshodovna	
Фольклорные источники в историко-географическом изучении памятников Устюрта.....	72
Канаатов Есимкан	
Xorijiy davlatlar tajribasida o'zgarishlarni boshqarish ko'nikmalarini rivojlantirish amaliyoti.....	76
Abdullayev Amirulla Xazratovich	
Algoritmik faollikni rivojlantirishning zamonaviy metodik yondashuvi	81
Pardayeva Kamola Sultonovna	
Sun'iy intellekt va startap ekotizimi asosida talabalarining tadbirkorlik ko'nikmalarini rivojlantirish	86
Imomaliyev Quvvat Choriyevich	
Maktab ta'limida o'qitish sifatini baholashning ko'p tarmoqli raqamli-diaagnostik tizimini joriy etish va boshqarish	91
Nurmetov Tursunbek Kenjayevich	
Event ta'lim texnologiyasi vositasida talabalarining o'qish samaradorligini oshirish	96
Latipova Ma'rifat Salohiddin qizi, Bo'tayeva Saodat Xudoyor qizi	
Texnologik ta'lim yo'nalishi talabalarining malakaviy va pedagogik amaliyotlari uzviyligini ta'minlashning metodik modeli	99
Mardonov Maqsudbek Maxmudovich	

Nogironligi bo'lgan bolalarni tarbiyalayotgan oilalarga ijtimoiy-psixologik yordam ko'rsatishning nazariy-metodologik asoslari	103
Umarova Umidaxon Ibaydullayevna	
Chizmachilik darslarida animatsiyali modellarni qo'llashning pedagogik asoslari	108
Xo'janiyozov Shokir Rustamovich	

MUTAFAKKIRLAR ASARLARIDA BOLALAR FAOLLIGINI SHAKLLANTIRISHDA O'YINLARDAN FOYDALANISHNING YORITILISHI

Ravshanova Uldona Narziboyevna

Surxondaryo viloyati Termiz shahridagi
21-son maktabgacha ta'lim tashkilotida tarbiyachi

Annotatsiya: Mazkur maqolada maktabgacha yoshdagi bolalar faolligini shakllantirishda o'yinlarning pedagogik ahamiyati hamda Sharq mutafakkirlarining ushbu masalaga oid ilmiy-pedagogik qarashlari tahlil qilingan. Xususan, Mahmud Qoshg'ariy, Abu Ali ibn Sino, Alisher Navoiy va boshqa allomalarning asarlarida o'yinlarning bolalarni jismoniy, aqliy va ma'naviy rivojlantirishdagi o'rni yoritilgan. Shuningdek, maktabgacha ta'lim tizimida milliy o'yinlardan foydalanishning bolalarda mustaqil fikrlash, ijodkorlik, muloqot madaniyati va ijtimoiy faollikni rivojlantirishdagi pedagogik imkoniyatlari asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim, o'yin faoliyati, milliy o'yinlar, bolalar faolligi, pedagogik texnologiyalar, Sharq mutafakkirlari, Mahmud Qoshg'ariy, Ibn Sino, Alisher Navoiy, tarbiya.

Abstract: This article examines the pedagogical significance of games in developing the activity of preschool children and analyzes the educational views of Eastern scholars on this issue. Particular attention is paid to the ideas of Mahmud Kashgari, Abu Ali Ibn Sina, Alisher Navoi, and other thinkers regarding the role of games in the physical, intellectual, and moral development of children. The study also substantiates the pedagogical potential of using traditional national games in preschool education to enhance children's independent thinking, creativity, communication skills, and social activity.

Key words: preschool education, play activity, national games, children's activity, pedagogical technologies, Eastern scholars, Mahmud Kashgari, Ibn Sina, Alisher Navoi, education.

Аннотация: В статье рассматривается педагогическое значение игровой деятельности в формировании активности детей дошкольного возраста, а также анализируются педагогические взгляды восточных мыслителей по данной проблеме. Особое внимание уделено трудам Махмуда Кашгари, Абу Али ибн Сины, Алишера Навои и других ученых, раскрывающим роль игр в физическом, интеллектуальном и нравственном развитии детей. Кроме того, обоснованы педагогические возможности использования национальных игр в системе дошкольного образования для развития самостоятельного мышления, творческих способностей, коммуникативной культуры и социальной активности детей.

Ключевые слова: дошкольное образование, игровая деятельность, национальные игры, активность детей, педагогические технологии, восточные мыслители, Махмуд Кашгари, Ибн Сина, Алишер Навои, воспитание.

KIRISH

Maktabgacha ta'lim tizimi jamiyat taraqqiyotining muhim bo'g'ini bo'lib, barkamol avlodni tarbiyalashning dastlabki va eng mas'uliyatli bosqichi hisoblanadi. Aynan ushbu davrda bolaning intellektual salohiyati, ijtimoiy faolligi, mustaqil fikrlash qobiliyati hamda shaxsiy fazilatlarini shakllanadi. Shu sababli maktabgacha ta'lim jarayonini zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida tashkil etish, bolalarning yosh va psixologik xususiyatlariga mos ta'lim-tarbiya vositalaridan samarali foydalanish dolzarb ilmiy-amaliy vazifalardan biri sanaladi.

Bugungi kunda maktabgacha ta'lim tizimida o'yin texnologiyalaridan foydalanish bolalarning bilish faoliyatini rivojlantirish, ijodiy fikrlashini qo'llab-quvvatlash hamda ularning ijtimoiy moslashuvini ta'minlashning eng samarali vositalaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. O'yin jarayonida bola erkin fikrlaydi, muloqotga kirishadi, muammoli vaziyatlarni hal etishga intiladi hamda atrof-muhitni faol o'rganadi. Shu bois o'yin nafaqat dam olish vositasi, balki ta'lim va tarbiyaning muhim pedagogik mexanizmi hisoblanadi.

Sharq mutafakkirlari ham o'yinning tarbiyaviy va rivojlantiruvchi ahamiyatiga alohida e'tibor qaratganlar. Xususan, Mahmud Qoshg'ariy, Abu Ali ibn Sino, Alisher Navoiy, Kaykovus, Umar Xayyom kabi allomalar o'z asarlarida milliy o'yinlarning yosh avlodni jismonan sog'lom, ma'nan barkamol va intellektual yetuk etib tarbiyalashdagi o'rnini yoritganlar. Ularning ilmiy-pedagogik merosi bugungi kunda ham maktabgacha ta'lim mazmunini takomillashtirishda muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi.

Milliy o'yinlar bolalarda jamoada ishlash, muloqot madaniyati, mustaqil qaror qabul qilish, tashabbuskorlik va ijodkorlik kabi muhim kompetensiyalarni shakllantiradi. Shu bilan birga, ular bolalarning jismoniy rivojlanishi, emotsional barqarorligi va ma'naviy-axloqiy tarbiyasini ta'minlashda samarali pedagogik vosita hisoblanadi. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida milliy o'yinlardan maqsadli foydalanish ta'lim sifatini oshirish hamda bolalar faolligini rivojlantirishning muhim omillaridan biridir.

Mazkur maqolaning maqsadi Sharq mutafakkirlarining pedagogik merosini ilmiy tahlil qilish hamda maktabgacha yoshdagi bolalar faolligini shakllantirishda o'yinlardan foydalanishning nazariy va amaliy ahamiyatini asoslab berishdan iborat. Shuningdek, milliy o'yinlarning zamonaviy maktabgacha ta'lim tizimida qo'llanilishining pedagogik imkoniyatlari va ularning bolalar rivojlanishiga ta'siri tahlil qilinadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Maktabgacha yoshdagi bolalar faolligini rivojlantirishda o'yinlardan foydalanish masalasi pedagogika, psixologiya va maktabgacha ta'lim metodikasi sohalarida keng o'rganilgan ilmiy yo'nalishlardan biridir. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, o'yin maktabgacha yoshdagi bolaning yetakchi faoliyati bo'lib, u orqali bolaning intellektual, jismoniy, emotsional va ijtimoiy rivojlanishi ta'minlanadi. Zamonaviy pedagogik yondashuvlarda o'yin ta'lim jarayonining ajralmas tarkibiy qismi sifatida e'tirof etilib, bolalarda mustaqil fikrlash, ijodkorlik, tashabbuskorlik va kommunikativ kompetensiyalarni rivojlantirishning samarali vositasi sifatida baholanadi.

Sharq mutafakkirlari merosida ham o'yinning tarbiyaviy ahamiyati alohida o'rin egallaydi. Xususan, Abu Ali ibn Sino o'zining "Tib qonunlari" asarida jismoniy mashqlar va harakatli o'yinlarning inson salomatligini mustahkamlashdagi ahamiyatini ilmiy asoslab bergan. Olim o'yin va badantarbiyani bolalarning sog'lom o'sishi hamda jismoniy barkamolligini ta'minlovchi muhim omil sifatida baholagan ^[1].

Mahmud Qoshg'ariyning "Devonu lug'otit turk" asari milliy o'yinlar tarixini o'rganishda eng muhim manbalardan biri hisoblanadi. Asarda 150 dan ortiq xalq o'yinlari tilga olinib, ularning qariyb 20 tasi batafsil tavsiflangan. Muallif o'yinlarni bolalarning yosh xususiyatlariga mos ravishda tasniflagan hamda ularni jismoniy va aqliy rivojlanishga xizmat qiluvchi vosita sifatida izohlagan. Ushbu ilmiy qarashlar bugungi maktabgacha ta'lim tizimida milliy o'yinlardan foydalanishning nazariy asoslarini tashkil etadi. Alisher Navoiy, Kaykovus, Umar Xayyom, Beruniy va boshqa allomalar asarlarida ham xalq o'yinlari inson kamoloti, ma'naviy tarbiya va ijtimoiy munosabatlarni shakllantirishning muhim vositasi sifatida yoritilgan. Xususan, Alisher Navoiyning "Mahbub ul-qulub" asarida "Oqsuyak" o'yini misolida bolalarda topqirlik, chaqqonlik va jamoada harakat qilish ko'nikmalarini rivojlantirish g'oyalari ilgari surilgan ^[2].

Zamonaviy pedagog olimlarning ilmiy izlanishlarida ham maktabgacha ta'lim tashkilotlarida didaktik, harakatli, syujetli-rolli va ijodiy o'yinlardan foydalanish bolalarning bilish faolligini oshirish, nutqini rivojlantirish, ijtimoiy moslashuvi hamda mustaqil qaror qabul qilish kompetensiyalarini shakllantirishning muhim omili ekanligi qayd etilgan. Shuningdek, o'yin faoliyatiga to'g'ri pedagogik rahbarlik qilish ta'lim-tarbiya samaradorligini oshirishga xizmat qilishi ilmiy jihatdan asoslangan.

Tahlil qilingan ilmiy manbalar shuni ko'rsatadiki, Sharq mutafakkirlari merosi hamda zamonaviy pedagogik tadqiqotlar o'rtasida uzviy bog'liqlik mavjud. Ularning barchasida o'yin bolaning har tomonlama rivojlanishiga xizmat qiluvchi samarali pedagogik vosita sifatida talqin etiladi. Shu bois maktabgacha ta'lim amaliyotida milliy o'yinlardan tizimli va maqsadli foydalanish bolalar faolligini shakllantirish, ularning intellektual salohiyatini rivojlantirish hamda barkamol shaxsni tarbiyalashning muhim shartlaridan biri hisoblanadi ^[3].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ilmiy ma'lumotlarni umimlashtirish, taqqoslash, mantiqiy tahlil qilish va ilmiy xulosalash usullaridan foydalanildi. Tadqiqotning empirik qismida maktabgacha ta'lim tashkilotlarida o'yin faoliyatini tashkil etish jarayoni pedagogik kuzatish metodi asosida tahlil qilindi. Shuningdek, o'yin texnologiyalarining bolalar faolligi, mustaqil fikrlashi, muloqot madaniyati va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishdagi pedagogik imkoniyatlari tahliliy yondashuv asosida baholandi. O'yinlarning didaktik, harakatli, syujetli-rolli va milliy o'yin turlarining tarbiyaviy imkoniyatlari o'zaro qiyoslandi.

Tadqiqot jarayonida tizimli yondashuv, kompetensiyaviy yondashuv hamda shaxsga yo'naltirilgan ta'lim tamoyillariga amal qilindi. Mazkur metodologik yondashuvlar bolalar faolligini rivojlantirishda o'yinlarning pedagogik imkoniyatlarini kompleks baholash, ularning maktabgacha ta'lim jarayonidagi o'rni va ahamiyatini ilmiy asoslash imkonini berdi. Tadqiqot natijalarining ishonchliliigi ilmiy manbalar tahlili, pedagogik kuzatishlar, qiyosiy tahlil, umimlashtirish hamda olingan natijalarning zamonaviy maktabgacha ta'lim nazariyasi va amaliyoti bilan

o'zaro uyg'unligi orqali ta'minlandi. Natijalar maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalar faolligini rivojlantirishga qaratilgan o'yin texnologiyalarini takomillashtirish va ta'lim amaliyotiga samarali joriy etishda metodik asos bo'lib xizmat qilishi mumkin^[4].

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot davomida maktabgacha yoshdagi bolalar faolligini shakllantirishda o'yinlardan foydalanishning nazariy asoslari hamda pedagogik imkoniyatlari tahlil qilindi. Tahlillar shuni ko'rsatdiki, o'yin bolalar uchun na-faqat hordiq chiqarish vositasi, balki ularning intellektual, jismoniy, emotsional va ijtimoiy rivojlanishini ta'min-lovchi asosiy faoliyat turi hisoblanadi. Ayniqsa, maktabgacha yosh davrida o'yin orqali bolaning bilish faolligi, mustaqil fikrlashi, muloqot madaniyati va ijodiy qobiliyatlari izchil rivojlanadi.

Ilmiy manbalar tahlili Sharq mutafakkirlarining pedagogik merosida ham o'yinlarning tarbiyaviy ahamiyati yuqori baholanganini ko'rsatdi. Mahmud Qoshg'ariy milliy o'yinlarni bolalarning jismoniy va aqliy rivojlanishiga xizmat qiluvchi vosita sifatida tavsiflagan bo'lsa, Abu Ali ibn Sino o'yin va badantariyani sog'lom turmush tarzini ajralmas qismi sifatida e'tirof etgan. Alisher Navoiy esa xalq o'yinlari orqali bolalarda topqirlik, chaqqonlik, hamkorlik va axloqiy fazilatlarni rivojlantirish mumkinligini ta'kidlagan. Mazkur ilmiy qarashlar bugungi maktab-gacha ta'lim tizimida ham o'z dolzarbligini saqlab qolmoqda.

Tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida qo'llaniladigan didaktik, syujetli-rolli, harakatli va milliy o'yinlar bolalar rivojlanishining turli jihatlariga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Didaktik o'yinlar bilish jarayonlarini faollashtirsa, syujetli-rolli o'yinlar bolalarda ijtimoiy munosabatlar va kommunikativ kompetensi-yalarni shakllantiradi. Harakatli o'yinlar jismoniy rivojlanish va sog'lom turmush tarzini qo'llab-quvvatlasa, milliy o'yinlar esa bolalarda milliy qadriyatlarga hurmat, vatanparvarlik va jamoada ishlash ko'nikmalarini rivojlanti-radi.

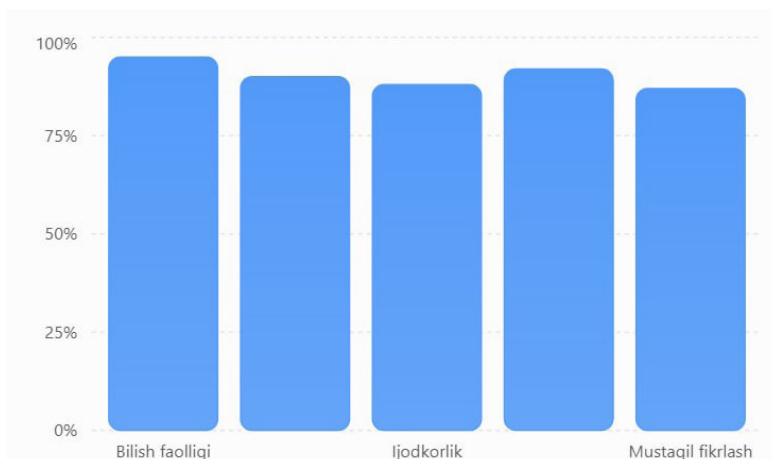
Shuningdek, tadqiqot davomida pedagogning o'yin faoliyatini ilmiy asosda rejalashtirishi va unga metodik rahbarlik qilishi bolalar faolligini oshirishning muhim omili ekanligi aniqlandi. O'yinlarning mazmuni bolaning yosh xususiyatlari, qiziqishlari va individual imkoniyatlariga mos tanlanganda ta'lim-tarbiya samaradorligi sezi-larli darajada ortadi. O'yin jarayonida bolalar muammoli vaziyatlarni mustaqil hal qilishga, muloqot qilishga, o'z fikrini erkin ifodalashga va tengdoshlari bilan hamkorlikda faoliyat olib borishga o'rganadilar.

Olib borilgan tahlillar asosida o'yinlardan foydalanishning bolalar rivojlanishiga ta'siri quyidagicha umum-lashtirildi (1-jadval).

1-jadval: Maktabgacha yoshdagi bolalar faolligini shakllantirishda o'yin turlarining pedagogik imkoniyatlari va rivojlantiriladigan kompetensiyalar

O'yin turi	Rivojlantiriladigan kompetensiyalar	Pedagogik natija
Didaktik o'yinlar	Bilish faolligi, tafakkur, xotira	O'quv motivatsiyasi va aqliy faollik ortadi
Harakatli o'yinlar	Jismoniy rivojlanish, chaqqonlik	Sog'lom turmush ko'nikmalari shakllanadi
Syujetli-rolli o'yinlar	Muloqot, ijtimoiy moslashuv	Hamkorlik va ijtimoiy faollik rivojlanadi
Milliy o'yinlar	Milliy qadriyatlar, axloqiy tarbiya	Vatanparvarlik, jamoaviylik va ma'naviy fazilatlar mustahkamlanadi

Natijalar shuni ko'rsatadiki, maktabgacha ta'lim jarayonida o'yinlardan maqsadli va tizimli foydalanish bolalar faolligini rivojlantirishning samarali pedagogik vositasi hisoblanadi (1-rasm).

1-rasm: O'yinlarning maktabgacha yoshdagi bolalar faolligini rivojlantirishga ta'siri

Ayniqsa, Sharq mutafakkirlari pedagogik merosi asosida milliy o'yinlarni zamonaviy ta'lim texnologiyalari bilan uyg'unlashtirish bolalarning har tomonlama barkamol rivojlanishiga xizmat qiladi. Shu sababli maktabgacha ta'lim tashkilotlarida o'yin texnologiyalarini takomillashtirish va pedagoglarning ushbu yo'nalishdagi metodik kompetensiyalarini oshirish muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Olib borilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, maktabgacha yoshdagi bolalar faolligini shakllantirishda o'yin faoliyati muhim pedagogik vosita hisoblanadi. O'yin bolaning intellektual, jismoniy, emotsional va ijtimoiy rivojlanishini ta'minlaydigan yetakchi faoliyat turi sifatida uning har tomonlama kamol topishiga xizmat qiladi. Tadqiqot davomida Sharq mutafakkirlarining ilmiy-pedagogik merosi tahlil qilinib, ular tomonidan o'yinning ta'lim-tarbiyadagi ahamiyati yuksak baholanganligi aniqlandi. Xususan, Mahmud Qoshg'ariy, Abu Ali ibn Sino, Alisher Navoiy va boshqa allomalarning asarlarida milliy o'yinlar yosh avlodni jismonan sog'lom, ma'naviy barkamol va intellektual yetuk etib tarbiyalashning samarali vositasi sifatida talqin etilgan.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, didaktik, harakatli, syujetli-rolli va milliy o'yinlardan maqsadli foydalanish bolalarda bilish faolligi, mustaqil fikrlash, ijodkorlik, muloqot madaniyati, jamoada ishlash ko'nikmalari hamda ijtimoiy faollikni rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shu bilan birga, pedagog tomonidan o'yin faoliyatining ilmiy-metodik asosda tashkil etilishi ta'lim-tarbiya samaradorligini sezilarli darajada oshirishi aniqlandi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-maydagi PQ-4312-son1 O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risidagi qarori. – Toshkent, 2019.
2. O'zbekiston Respublikasining 2019-yil 16-dekabrda O'RQ-595-son2 "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2019.
3. O'zbekiston Respublikasining 2020-yil 23-sentabrda O'RQ-637-son3 "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
4. Abu Ali ibn Sino. Tib qonunlari. – Toshkent: Fan, 1982.
5. Mahmud Qoshg'ariy. Devonu lug'otit turk. 3 jildlik. – Toshkent: Fan, 1960–1963-yillar.
6. Navoiy A. Mahbub ul-qulub. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2016.
7. Beruniy A.R. Tanlangan asarlar. – Toshkent: Fan, 1973.
8. Kaykovus. Qobusnoma. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2015.
9. Vygotsky L.S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. – Cambridge, MA: Harvard University Press, 1978.
10. Piaget J. Play, Dreams and Imitation in Childhood. – New York: W.W. Norton & Company, 1962.

1 <https://lex.uz/ru/docs/-4327235>
2 <https://lex.uz/docs/-4646908>
3 <https://lex.uz/docs/-5013007>

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №8(1)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.